

På spanning efter spanskans förflutna tid*

Några funderingar omkring användningen av "pretérito imperfecto" och "pretérito indefinido".

av Fernando Álvarez Montalbán

*Artículo publicado en la revista Lingua (Nr 1, 1997)

Materialet till det här arbetet är dels hämtat ur olika grammatikböcker – vars referenser tiden har suddat bort – under några år, dels ur mina egna anteckningar och studier. De två sagoberättelserna om indefinido och imperfecto vid slutet, bör betraktas som mitt lilla bidrag för att belysa ett av de dunklaste områdena i den spanska grammatiken.

När man lär sig ett främmande språk stöter man alltid på många svårigheter. Graden och karaktären av svårigheterna beror inte bara på det nya språket utan också på modersmålet hos den som lär sig. Varje språk är ett resultat av de lingvistiska uttrycken (fonetiska, grafiska, grammatiska och semantiska) inom en viss kultur, ett visst geografiskt område, en viss historia, etc. Och det är uppenbart att svårigheterna i inläringen av ett främmande språk ökar allteftersom avståndet till det egna språket ökar.

För en spansktalande kan det svenska uttalet samt skillanden mellan *den* och *det* bli några av de svåraste momenten i inlärningsprocessen. För en svensk som lär sig spanska finns en stor del av svårigheterna i grammatiken, framförallt i skillnaden mellan *ser* och *estar*, i användningen av *subjuntivo* (konjunktiv) och i användningen av dåtidsformerna *pretérito indefinido* och *pretérito imperfecto*.

I det här arbetet ska vi koncentrera oss på skillnaden mellan *pretérito indefinido* och *pretérito imperfecto*, vars användning är synnerligen svår för en svensktalande, eftersom dessa två spanska tempus motsvarar ett enda svenskt tempus (*imperfekt*). Valet av det ena eller det andra är därför ingen lätt uppgift. För att kunna förklara skillnaden på ett tydligare och roligare sätt illustrerar vi vårt arbete med några exempel samt två korta berättelser.

I. **Aspekt: perfektiv eller imperfektiv**

När vi står inför valet av tempus, har vi inte bara att placera handlingen tidsmässigt, utan vi måste också tänka på vilken aspekt hos verbhandlingen som vi vill uttrycka. Aspekt är den karaktär som verbhandlingen har, det sätt på vilket den äger rum. När det gäller en förfluten handling kan aspekten bli *perfektiv*, det vill säga avslutad (den uttrycks på spanska med *pretérito indefinido* samt alla sammansatta tempus) eller *imperfektiv*, det vill säga oavslutad (*pretérito imperfecto*). Medan det svenska språket endast har en verbform (*imperfekt*) för att uttrycka det perfektiva eller imperfektiva i en förfluten tid, har det spanska språket alltid möjligheten att välja mellan två verbformer för att uttrycka en förfluten handling, antingen som avslutad eller oavslutad.

Valet av det ena eller det andra beror på vissa faktorer:

- grundbetydelsen i varje verb.
Verb som *morir* (dö), *nacer* (födvas), *disparar* (skjuta), eller *sentarse* (sätta sig), som i sin grundbetydelse är momentana används inte lika ofta i den pågående eller oavslutade formen (*imperfecto*) som t. ex *contemplar* (betrakta), *dormir* (sova) eller *conocer* (känna till), vilka är durativa
På svenska kan vi hitta något enstaka fall, som till exempel skillnaden mellan *jag fick veta* det och *jag visste det*. I det första fallet (som på spanska uttrycks med *pretérito indefinido*) nämner vi något som inträffade, punkt och slut. I det andra uttrycker vi en handling som har en kontinuitet, som pågår under en viss tid, vi vet inte hur lång, och som inte har något slut (motsvara *pretérito imperfecto*).
- vissa adverbiala bestämmningar
Använder man modala adverb som t ex *de repente* (*plötsligt*) är det nästan uteslutet att använda *imperfecto*: "*de repente, se levantó y se fue*" (*plötsligt steg han upp och gick*). Och tvärtom, används tidsadverb som t ex *cada vez que* (*varje gång som*) kan knappast användas med *indefinido*: "*cada vez que venía me traía un regalo*" (*varje gång hen kom tog hon med sig en present*)
- den subjektiva värderingen av aspekten på en förfluten handling.
Den som talar kan välja mellan den perfektiva eller imperfektiva aspekten och betona en av dem, beroende på intrycket han vill åstadkomma hos den som lyssnar.
- de särskilda regler som gäller för att använda det ena eller det andra

II. Användningen av *pretérito indefinido*

Pretérito indefinido är ett perfektiv tempus och används för att uttrycka en handling eller ett skeende som är helt avslutat i förfluten tid och inte har någon relation till närvarande tid. Handlingen kan betraktas antingen som en punkt (något som inträffade) eller som en avgränsad sträcka i tiden (något som varade en viss tid). Men hela skeendet framställs alltid som fullbordat.

Pretérito indefinido är ett berättande tempus som hela tiden för handlingen framåt och håller den röda tråden i berättelsen. Dess viktigaste funktion är att uttrycka inträdande eller avslutade handlingar och skeenden. Det svarar automatiskt på frågor som *vad hände?, hur gick det?, hur lång tid varade det?*

Det används också t. ex:

- om en handling som upprepas ett bestämt eller begränsat antal gånger: "*ayer te llamé cinco veces*" (igår ringde jag dig fem gånger)
- för att uttrycka ett skeende eller ett tillstånd som pågick en begränsad tid och således är avslutat: "*estuvo en la cárcel nada menos que diez años*" (hen satt i fängelse i inte mindre än tio år)
- i ett sammanfattande omdöme: "*el verano de 1964 fue muy lluvioso*" (sommaren 1964 var mycket regnig)

III. Användning av *pretérito imperfecto*

Pretérito imperfecto är ett imperfektivt tempus och beskriver en förfluten handling som pågående och oavslutad. Om *pretérito indefinido* är framförallt ett berättande tempus, så är *pretérito imperfecto* ett beskrivande tempus; det är ramen där handlingen äger rum. Den talande fäster inte vikt vid handlingens början eller slut utan ser skeendet som något pågående som inte ger upphov till någon förändring.

Det svarar på frågor som *hur såg någon/något ut?, vad höll på att hända?, i vilket sammanhang?, vad pågick samtidigt?*

Pretérito imperfecto används framförallt

- för att beskriva tillstånd, situationer, förhållanden, egenskaper: "*hacía un día maravilloso*" (det var en härlig dag)
- För att ange en vana eller en handling som upprepas ett obestämt antal gånger: "*siempre decía la verdad*" (hen sade alltid sanningen)

- För att ange en pågående, oavslutad handling, som ofta är sammankopplad och samtida med en annan inträdande handling: "*cuando estábamos de paseo empezó a nevar*" (när vi var ute och promenerade började det snöa)

IV. ***Imperfecto och indefinido tillsammans***

Hittills har vi sett *indefinido* och *imperfekt* var för sig, vi har behandlat dem separat och vi har lärt oss vilka aspekter av förfluten tid de tar hand om: den perfektiva eller avslutade (*indefinido*) och den imperfektiva eller oavslutade (*imperfecto*). Men när vi talar kan vi inte välja bort en av dem, vi måste använda båda två eftersom båda förekommer alltid tillsammans i förfluten tid beroende på vilken aspekt vi vill uttrycka.

Imperfecto och *indefinido* kompletterar varandra och när vi talar växlar vi medvetet mellan dem. Om *pretérito indefinido* är den röda tråden i berättelsen så är *pretérito imperfecto* bakgrunden, sammanhanget eller ramen där förflutna handlingar eller skeenden inträffar.

Vi ska nu se några exempel där imperfekt och indefinido förekommer tillsammans. För att skilja mellan dem markerar vi *imperfecto* understruken och *indefinido* med >>. I vissa fall kan det faktiskt hända att båda kan användas och vara lika korrekta, och det som skiljer dem är en viss kvalitativ nyans. I det fallet markerar vi dem både med >> och ett streck under.

1. Vi börjar med en enkel spansk ramsa som används för att reta någon genom att sjunga samma text gång på gång, fast med olika melodier:

>>**salí**<< de mi casa un día
camino de Santander
y en el camino >>**encontré**<<
un papel que así **decía**:
>>**salí**<< de mi casa un día
Camino de Santander
Y en el camino >>**encontré**<<
Un papel que así **decía**:
>>**salí**<< de mi casa un día...

I det här exemplet kan vi se hur *imperfecto* (**decía**) uttrycker en oavslutad handling som pågår hela tiden medan de två avslutade skeendena i *preteritum* (**salí** och **encontré**) ägde rum.

2. Vi fortsätter med ett annat exempel. Den här gången ska vi bara titta på en text på svenska och i den ska vi markera varje *imperfekt* med antingen >> eller ett streck under, beroende på vilken aspekt de uttrycker. På så sätt kan vi lättare inse var skillnaden ligger mellan de spanska tempusen *pretérito indefinido* och *pretérito imperfecto*:

- Vad >>**gjorde**<< du på sommarlovet?
- Jag >>**var**<< på Kanarieöarna. Först >>**var**<< jag en vecka på Teneriffa och sedan en vecka på Gran Canaria. På Teneriffa >>**bodde**<< jag i Puerto de la Cruz, som ligger på norra sidan av ön. Det **var** en mycket trevlig stad med fina torg och många restauranger, men vädret **var** dåligt. På morgnarna efter frukosten **gick** jag för det mesta till poolen, fast det **var** mulet varje dag. Efter lunch **promenerade** jag omkring i stan eller **åkte** på utflykt med mina vänner. En dag >>**gjorde**<< vi en utflykt till Teide, där vi >>**åt**<< lunch och >>**tittade**<< på landskapet, som **var** imponerande. Efter en vecka på Teneriffa >>**tog**<< jag flyget till Las Palmas. Hotellet i Las Palmas **hade** Los Bardinós och **låg** nära Santa Catalinaparken. Det **hade** tjugo-sju våningar! Trafiken i centrum **var** fruktansvärd, och det **var** svårt att sova på natten på grund av oljudet. Men människorna **var** vänliga och jag **hade** mycket trevligt.

I det här exemplet ser vi ganska tydligt hur rollfördelningen mellan *imperfecto* och *indefinido* ser ut:

- *Imperfecto*: beskrivande (det var en mycket trevlig stad, vädret var dåligt, det var mulet, landskapet var imponerande, trafiken var fruktansvärd, människor var vänliga) och pågående under hela sommarlovet som en vana (på morgnarna gick jag till poolen, efter lunch promenerade jag eller åkte på utflykt)
 - *Indefinido*: berättande (en dag gjorde vi en utflykt, åt lunch och tittade på landskapet)
3. Nu tar vi ett annat exempel, där sammanhanget spelar en stor roll i valet av tempus:

Det var en grå novemberdag. Långt borta syntes siluetten av en båt som försvann i horisonten. Havet var stilla. En roddbåt närmade sig långsamt stranden. Plötsligt >>hördes<< en åskknall och genast >>började<< det att regna stora droppar. Juan, som inte hade något paraply, >>ställde<< sig i en port för att inte bli våt. Huset tillhörde en man som varit i Amerika många år men som nu var borgmästare i byn. Folk respekterade honom på grund av hans ärlighet och frikostighet.

Många gånger är sammanhanget och grundbetydelsen i vissa ord avgörande. I frasen "långt borta syntes siluetten av en båt som försvann i horisonten", måste vi använda *imperfecto* eftersom handlingen pågår under en längre tid. Om i stället hade det varit "långt borta syntes siluetten av en man som försvann runt hörnet", så hade det passat bättre *indefinido*, eller hur?

4. Nu ska vi se några mycket vanliga exempel där en pågående handling sättes i kontrast till ett inträffande skeende:

- a) Det >>ringde<< i telefonen medan jag åt frukost
- b) Medan de åkte tåg >>blev<< de bestulna
- c) Incidenten >>ägde<< medan jag promenerade
- d) Medan läraren dikterade >>öppnade<< någon dörren.

I de här fyra exemplen hände det något mitt i någonting som pågick.

Det kan också inträffa succesiva avslutade skeenden under en och samma handling, till exempel:

Medan du var borta, >>ringde<< din mamma i telefonen, barnen >>kom<< från skolan och >>började<< spela fotboll, lampan i vardagsrummet >>gick<< sönder, lillan >>skar<< sig i foten på glaset, men det >>blev<< inte så farligt, hon >>fick<< plåster och >>slutade<< att gråta, sedan >>åt<< vi pannkaka. Vi >>hade<< jätteroligt.

5. Till slut, presenteras några exempel om samtida handlingar, vilka därför uttrycks i *imperfecto*. Vi använder samma exempel som i avsnitt 4:

- a) Medan han åt frukost, läste han tidning
- b) Medan de åkte tåg betraktade de lanskapet
- c) Jag tänkte på henne medan jag promenerade
- d) Medan läraren dikterade texten gick han omkring i rummet

Som vi ser, innehåller varje mening två handlingar av samma längd och karaktär. Båda två beskriver en pågående och oavslutad handling.

V. **Sammanfattning**

Vi slutar vårt arbete med två korta berättelser på spanska (samt översättning till svenska) där vi försöker, med lite fantasi, måla upp de regler som gäller för användningen av *imperfecto* och *indefinido*. Varje berättelse är skrivet bara i *imperfecto* eller *indefinido* tills vid slutet händer det något och då är det omöjligt att inte använda också det andra tempus.

Historia del Indefinido

Hubo una vez un tiempo antiguo, muy antiguo. Rápido, nervioso, alto y delgado, su vida se caracterizó por una serie ilimitada de movimientos sin descanso.

Continuamente se dedicó a realizar diferentes acciones, pero nunca hizo dos cosas al mismo tiempo. No. Siempre, primero una, luego otra, luego otra... Y, a pesar de esta velocidad, consiguió siempre realizar hasta el fin todo lo que se propuso.

Nadie supo jamás su nombre, pero a causa de su extraña conducta le llamaron "Indefinido".

Un día, indefinido también, se despertó de repente en mitad de la noche, se calzó sus grandes botas y empezó a caminar rápidamente en dirección al monte. Anduvo y anduvo sin parar, subió a las montañas, bajó a los valles, cruzó los ríos, nadó en los lagos, jugó con el viento, corrió por las llanuras, atravesó desiertos, recorrió miles de pueblos y, finalmente, cansado, se detuvo.

Se tumbó sobre la hierba, debajo de un árbol viejo y, enseguida, se quedó dormido.

Tuvo una visión incomprensible, misteriosa, enigmática. Soñó que algo, un ser poderoso y desconocido, le esperaba, le esperaba, le esperaba...

Se despertó sobresaltado sin comprender el significado de estas palabras. Por primera vez en su vida sintió miedo.

Historia del Imperfecto

Érase una vez un tiempo antiguo, muy antiguo. Vivía en una casita roja con las puertas y las ventanas verdes. Cada mañana salía temprano y se dirigía al bosque.

Allí **se entretenía** escuchando las noticias que el viento **traía**, mientras **participaba** en las conversaciones de los árboles más viejos. Después, sin dejar de saludar a sus amigos, **subía** lentamente hasta las altas montañas para pensar en silencio. Desde allí **observaba** el movimiento de las nubes y **estudiaba** las evoluciones de los colores en el cielo. Sus ojos, profundos y soñadores, **conocían** perfectamente el paisaje que **observaban**. Sus manos, entretanto, **se divertían** acariciando su hermosa barba blanca.

Era un ser ordenado y metódico. **Le gustaba** repetir las mismas acciones todos los días, aunque él **sabía** que nunca **llegaba** a terminar ninguna. Precisamente, por eso, le **llamaban** "Imperfecto".

Un día, mientras **caminaba** por el bosque silbando una vieja canción, >>**descubrió**<< por vez primera un olor que **desconocía** por completo. Todo parecía normal, los pájaros, los árboles, el cielo **eran** los mismos de siempre. Y, sin embargo, **había** algo extraño en el viento, algo diferente que **rompía** la tranquilidad y la calma del paisaje. Y esa nueva sensación no le **gustaba**, no la **entendía**, le **desconcertaba**.

Pero, a pesar de esto, como **era** un ser ordenado y metódico, no **dejaba** de andar hacia las altas montañas como **hacía** siempre. **Subía** y **subía** sin detenerse un momento mientras **pensaba** qué **podía** ser esa nueva sensación, de dónde **podía** venir ese nuevo olor. No **encontraba** explicación alguna. **Seguía** subiendo y el olor **se iba** haciendo más intenso a medida que el aire **era** más puro. Cada vez lo **sentía** más cerca.

Cuando **se encontraba** en el pico más alto y **se disponía** a sentarse un momento, de repente sus ojos le >>**vieron**<<.

Sagan om Indefinido

Det var en gång en mycket, mycket gammal tid. Snabb, nervös, lång och smal karakteriserades hans liv av en oavbruten serie rörelser utan vila. Oavbrutet genomförde han olika handlingar, men han gjorde aldrig två saker samtidigt. Nej. Alltid först en, sedan en annan, sedan en till... Och, trots farten lyckades han alltid genomföra allt han föresatte sig.

Ingen kände någonsin till hans namn, men på grund av hans underliga uppträdande kallades han "Indefinido" (=obestämd).

En obestämd dag vaknade Indefinido plötsligt mitt i natten, han tog på sig sina stora stövlar och började gå med snabba steg mot berget. Han gick och gick utan att stanna, gick uppför bergen och ner i dalarna, han korsade floderna, simmade i sjöarna, lekte med vinden, sprang över slätterna, korsad öknar, reste genom tusentals byar och kom till sist fram till en ny värld. Då stannade han och han var trött.

*Han lade sig i gräset under ett gammalt träd och somnade genast. Han fick en obegriplig, mystisk och gåtfull uppenbarelse. Han drömde att en mäktig och okänd varelse **väntade** och **väntade** på honom...*

Han vaknade uppskrämd utan att förstå innebörden av dessa ord. För första gången i sitt liv blev han rädd.

Sagan om Imperfecto

Det var en gång en mycket, mycket gammal tid. Han bodde i ett rött litet hus med gröna fönster och dörrar. Varje morgon gick han ut tidigt och begav sig mot skogen. Där fördrev han tiden med att lyssna på de nyheter som vinden förde med sig, medan han deltog i diskussioner mellan de äldsta träden. Därefter, utan att glömma att hälsa på sina vänner, gick han sakta upp mot de höga bergen för att tänka i tysthet. Därifrån observerade han molnens rörelser och studerade färgernas förändring på himlen.

Hans ögon, djupa och drömmande, kände fullständigt till landskapet de observerade.

Hans händer roade sig under tiden med att smeka hans vackra vita skägg.

Han var en ordentlig och metodisk varelse. Han tyckte om att upprepa samma handlingar varje dag, trots att han visste att han aldrig lyckades med att avsluta någon av dem. Just för detta kallades han "Imperfecto".

*En dag, när han promenerade i skogen och visslade en gammal sång, **upptäckte** han för första gången en för honom helt okänd lukt. Allt verkade normalt, fåglarna, träden, himlen var de samma som alltid. Och trots detta fanns något okänt i vinden, något annorlunda som bröt landskapets ro och stillhet. Och han tyckte inte om denna nya upplevelse, han förstod det inte, den förvillade honom.*

Men trots detta, han var ju en ordentlig och metodisk varelse, slutade han inte sin vandring mot de höga bergen, som han alltid brukade göra. Han gick högre och högre

upp utan att hejda sig ett ögonblick, medan han funderade på vad denna nya upplevelse kunde vara, var denna lukt kunde komma ifrån. Han kunde inte finna något svar. Han fortsatte uppåt och lukten blev allt starkare allteftersom luften blev renare. För vart steg kändes den allt närmare.

*När han kom upp till den högsta toppen och just skulle sätta sig en stund **fick** hans ögon plötsligt se den.*

Visst finns det en viss skillnad i alla fall?

Fernando Álvarez Montalbán